

Bartosz Podubny, *Majerski Stanisław Kostka (1872–1926)* [w:] *Przemyski słownik biograficzny*, t. 2, pod red. Lucjana Faca, Tomasza Pudłockiego, Anny Siciak, Przemysł 2011 s. 74-82

Majerski Stanisław Kostka. 13 XI 1872 r. Przemysł – 25 I 1926 r. Przemysł. Architekt i budowniczy, właściciel pracowni rzeźbiarskiej, stolarskiej, pozłotniczej i kamieniarskiej.

Był synem Ferdynanda i Karoliny z Krokowskich, miał młodszego brata Tadeusza Ignacego Filipa. Jego ojciec prowadził w Przemysłu jedną z większych w Galicji pracownię rzeźbiarsko-kamieniarską, która m.in. stworzyła wyposażenie do kilkudziesięciu świątyń – kościołów i cerkwi, przynajmniej kilkadziesiąt nagrobków oraz zajmowała się renowacją zabytków. W latach 1884–1891 uczęszczał do C. k. Gimnazjum wyższego w Przemysłu pomyślnie zdając egzamin dojrzałości w 1891 r. Tego samego roku rozpoczął studia na Politechnice Lwowskiej na Wydziale Budownictwa Lądowego. Po trzech latach edukacji, w 1894 r. zdał pierwszy egzamin rządowy na Wydziale Budownictwa. Pod koniec studiów na życzenie ks. J. Federkiewicza zaprojektował ambonę do katedry przemyskiej, która spodobała się ks. biskupowi Soleckiemu, po czym została wykonana w warsztacie ojca Stanisława. Drugi egzamin rządowy zdał w roku 1897. Studiował również – jak podaje w nekrologu Majerskiego Kazimierz Osiński – architekturę we Włoszech, Dreźnie, Monachium, Wiedniu, Budapeszcie i Pradze. Po studiach podjął pracę jako wykładowca w Państwowej Szkole Przemysłowej we Lwowie, za kadencji dyrektora Zygmunta Grogolewskiego. Ponadto już dwa miesiące po zda-

nym drugim egzaminie, we wrześniu 1897 roku wraz z doświadczonym architektem i budowniczym przemyskim Marcelim Pileckim otworzył wspólne „biuro budownicze”. Biuro zlokalizowane w Przemysłu przy ul. Węgierskiej 1. 34 oferowało plany oraz kosztorysy w zakresie budownictwa lądowego, architektury sakralnej i świeckiej, a także kierownictwo robót budowlanych. Współpraca nie trwała długo, w 1901 r. M. Pilecki działał już samodzielnie. Pomiędzy rokiem 1900 a 1902 Majerski zamieszkał we Lwowie przy ul. Sapiehy 9, odnotowany pod tym adresem jako architekt i budowniczy.

Architekt po zamieszkaniu w Przemysłu kontynuował współpracę z ojcem Ferdynandem; projektował dla jego pracowni, wspólnie wykonywali konserwację zabytków. Pracownia poszerzyła swoją ofertę o roboty budowlane, będące w gestii Stanisława. Po śmierci Ferdynanda warsztat przejął jego syn, kontynuując działalność ojca – wykonywał elementy wyposażenia kościołów. Dzieła powstałe w tym czasie opatrywał sygnaturą: Z Pracowni inż. Stanisława Majerskiego.

W 1905 r. Majerski został mianowany przez C.k. Namiestnictwo architektem cywilnym „z upoważnieniem rządowym z siedzibą urzędową w Przemysłu”, jednocześnie został przyjęty na członka zwyczajnego Izby inżynierskiej. Od tego czasu został również zaprzysiężonym rzeczoznawcą nieruchomości dla Przemysłu w ramach struktury C. k. Sądu Obwodowego w Przemysłu. Pod okiem Stanisława Majerskiego praktykował przemyski architekt Kazimierz Osiński.

W czasie I wojny światowej został zmobilizowany i według przekazów syna Stanisława Bruna był porucznikiem w armii austriackiej. Służył w jednostce inżynierskiej działającej w ramach Twierdzy Przemysł, która odbudowywała zniszczenia powstałe w wyniku prowadzonych działań wojennych. Nie brał bezpośredniego udziału w walkach. Po zakończeniu działań wojennych zaangażował się w odbudowę zniszczonych budynków.

Od czasów studiów oraz początków swojej działalności zawodowej Stanisław angażował się w działalność stowarzyszeń branżowych. Na studiach należał do Towarzystwa „Bratniej Pomocy”, które zrzeszało słuchaczy Politechniki Lwowskiej. Następnie od 1900 do 1926 r. należał do Towarzystwa Politechnicznego we Lwowie, w ramach którego w latach 1905–1911 był zastępcą prezesa oddziału w Przemysłu, a w 1924 r. jego prezesem.

Majerski wspólnie z ojcem Ferdynandem wszedł do komitetu organizującego Wystawę przemysłu krajowego w Przemysłu w 1904 r.

Od ok. 1904 r. należał do Stowarzyszenia przemysłowców budownictwa, gdzie działał w komisjach m.in. w komisji statutowej. Na walnym zgromadzeniu nowopowstałego Towarzystwa wzajemnej pomocy samoistnych przemysłowców i kupców z 5 czerwca 1905 r. został wybrany jego przewodniczącym.

W 1907 r. został wybrany na zastępcę członka komisji wyborczej – wybory posła do parlamentu. W roku następnym powołany na dwuletnią kadencję, na przysięgłego zastępcę Sądu przysięgłych przy c. k. sądzie obwodowym w Przemysłu.

W 1910 r. wybrany przez radę miasta na członka Wydziału Kasy Oszczędności.

Oprócz stowarzyszeń zawodowych udzielał się także w innych organizacjach działających w tym czasie na terenie Przemysła. Uczestniczył w pierwszym zebraniu konstytuującym Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Przemysłu (14 II 1909). Został wówczas wybrany do grona osób mających zająć się sprawami formalnymi dla zawiązania towarzystwa. Na kolejnym zebraniu (7 III 1909) został włączony do sekcji finansowo-gospodarczej. Czynnie uczestniczył w tworzeniu przez Towarzystwo muzeum. Wraz z architektami Stanisławem Pollakiem i Kazimierzem Osińskim bezpłatnie przygotował kosztorysy oraz zaprojektował adaptację gmachu poszpitalnego przy ul. Władycze na siedzibę muzeum. Ofiarował do zbiorów muzeum eksponaty z różnych dziedzin. Do biblioteki Towarzystwa przekazał część swojego zbioru literatury technicznej. Współpraca odbywała się również na polu zawodowym – Majerski wykonywał wyposażenie biblioteki oraz muzeum Towarzystwa, a trwałym, istniejącym wynikiem tej współpracy była wykonana przez Stanisława inwentaryzacja architektoniczna przemyskiego Zamku (październik 1925 r.). Dbalność o historyczną spuściznę widoczna w darach dla przemyskiego muzeum miała również drugiego adresata. W zbiorach Muzeum Narodowego w Krakowie znajduje się gotycki obraz św. Barbary przekazany przez Stanisława Majerskiego.

Architekt zaangażował się również w inicjatywę budowy „Domu Żołnierza” w Przemysłu, stając się członkiem powstałego w 1925 r. komitetu budowy.

Był także, podobnie jak ojciec Ferdynand, prezesem Kasyna Mieszczańskiego, a tuż przed śmiercią znalazł się grupie osób reaktywujących działalność Kasyna po kilkuletniej przerwie.

Zapewne przed 1901 r., w którym urodziła się pierworodna Stanisława – Helena, poślubił pierwszą żonę Marię Julię z d. Tajmer/Teiner (córka Antoniego i Eugenii z d. Czeżowska). Brak informacji o miejscu ślubu Stanisława oraz urodzin Heleny. Wiadomo, iż już w lipcu 1902 r. upoważniony budowniczy Stanisław Majerski mieszkał w Przemyślu przy ul. Kazanowskiej 27. Pod tym adresem urodziła się druga córka Majerskich – Anna Maria Karolina (ur. 24 X 1902 r.). Żona Maria umarła w wieku 28 lat na gruźlicę w Zakopanem 2 marca 1905 r. i została pochowana na Cmentarzu Głównym w Przemyślu w rodzinnym grobowcu Majerskich. Rok po śmierci Marii, trzydziestoczteroletni wówczas architekt ożenił się z Zofią z d. Thullie (ur. 29 XII 1876 r. córka Wiktora i Marii z Czeżowskich). Ślub odbył się 19 IV 1906 roku. Pierwszym dzieckiem ze związku z Zofią był Zygmunt Maciej (ur. 24 II 1909 r.), Majerscy mieszkali wówczas przy ul. Dobromilskiej (obecnie Słowackiego) 44. Kolejno przyszły na świat Janina Stanisława (ur. 16 V 1911 r.) oraz Ewa Brygida (ur. 8 X 1915 r.). 31 VIII 1917 r. Zofia zmarła w Zakopanem po jedenastu latach małżeństwa; przyczyną śmierci była gruźlica. Stanisław po raz trzeci ożenił się 3 marca 1918 r. z Marią Bronisławą z d. Ślusarek (20 IV 1884–19 I 1944, córka Sebastiana i Józefy z d. Golińska; Maria była nauczycielką dzieci Stanisława). Z tego małżeństwa urodził się drugi syn architekta Stanisław Bruno (ur. 6 X 1919 r.).

Stanisław Kostka Majerski zmarł nagle na gripę 25 stycznia 1926 r. w wieku 54 lat. W miejscowej gazecie „Ziemia Przemyska” ukazał się duży nekrolog pióra Kazimierza Osińskiego opisujący życie i twórczość architekta. Osiński kończąc wspomnienia o zmarłym pisze: „Ze ś.p. Majerskim schodzi do grobu jeden z wybitniejszych i wielce zasłużonych inżynierów-architektów polskich, będący prawdziwą chlubą i ozdobą swego zawodu.”.

Twórczość: Pierwszą znaną realizacją architektoniczną Stanisława Kostki Majerskiego była neogotycka kamienica przy ul. 29 Listopada 15 we Lwowie wybudowana dla Heleny Bromilskiej przez firmę Jana Lewińskiego w latach 1898–1899.

Najwięcej dzieł Majerskiego związanych jest z działalnością na rzecz kościoła rzymskokatolickiego, dla ks. biskupa Józefa Pelczara, kurii przemyskiej, proboszczów oraz zgromadzeń zakonnych. Pierwszą przemyską inwestycją, przy której pracował architekt było ukończenie budowy zespołu klasztornego Karmelitanek Bosych w Przemyślu. Majerski przejął kierownictwo budowy po zmarłym nagle arch. Michale Zajączkowskim (zm. 10 I 1900 r.). Młody architekt zaprojektował nowy hełm kościoła oraz kratę w bramie głównej. Wraz z budową Karmelitanek rozpoczął działalność na polu architektury sakralnej oraz owocną współpracę z ks. Józefem Wiewojewskim, kanclerzem konsystorza biskupiego, który nadzorował budowę. Najstarszą znaną świątynią zaprojektowaną przez Stanisława Kostkę był wybudowany w latach 1901–1902 r. kościół w Pantalowicach, w podobnym czasie powstała świątynia w Wolance (obecnie Borysław-Tustanowice). Ważnym przedsięwzięciem w działalności Stanisława

był drugi etap modernizacji katedry łacińskiej prowadzony w latach 1901–1913 za ks. biskupa Józefa Pelczara. Jego dziełem jest m.in. obecny wygląd korpusu katedry z nową fasadą, kruchtami oraz nadbudowa wieży katedralnej (1907). Prace prowadzone przy katedrze oraz Karmelitankach zaważyły na późniejszych realizacjach Majerskiego. Biskup Pelczar był widocznie zadowolony z prac młodego wówczas architekta (w momencie podejmowania prac przy katedrze Majerski miał 29 lat), ponieważ powierzał mu następne zamierzenia budowlane: w Przemyślu zaprojektował i wybudował w 1901 r. dom św. Józefa przy ul. Grodzkiej, w latach 1901–02 tzw. „Małe Seminarium”, w latach 1903–1904 wg własnego projektu prowadził prace remontowe przy kościele pojezuickim. Jego autorstwa był także kościół wybudowany w Korczynie (1910–1914), z której pochodził ks. biskup Pelczar. Dla biskupstwa zaprojektował efektowną drewnianą willę w Brzozowie (obecnie Przysietnica).

W międzyczasie prowadził remont i przebudowę kościoła OO. Reformatów w Przemyślu (1902 r.), dla których zaprojektował także ogrodzenie i współpracował przy prowadzonym w latach 20 XX w. remoncie. Reformaci najwyraźniej cenili twórczość rodziny Majerskich. Zamawiali do swoich świątyń dzieła ojca Stanisława – Ferdynanda; ze Stanisławem współpracowali przy remoncie kościoła i klasztoru w Jarosławiu (1909 r.).

Natomiast ks. Wiejowski polecił Majerskiego Wizytkom jasielskim, dla których architekt zaprojektował kościół i klasztor (wybud. 1902–1904) oraz jako wykonawcę projektu kościoła w swojej rodzinnej parafii w Kołaczycach (1903–1906). Lawinowo po-

jawily się następane realizacje, Majerski zaprojektował kościoły w Przeczycy (1904–1906), Markowej (1904–1910), Handzlówce (1903–1908), Wysokiej Strzyżowskiej (1908–1918), w Dębowcu Dom Zakonny Saletynów (1910), kościół w Futomie (1910–1911). Wykonał projekt odnowy fasady kościoła w Turce (ok. 1911 r.), zaprojektował kolejne kościoły: w Lutowiskach (1911–1913), w Wysokiej k. Łańcuta (1911–1913), Husowie (1912–1916). W 1905 r. zaprojektował plebanię w Wielowci (Tarnobrzeg-Wielowieś, 1906), wybudował klasztor ss. Służebniczek w Zakopanem (1906), a 1910 r. brał udział w budowie dzwonnicy przy kościele parafialnym w Niżankowicach.

Szereg realizacji poza Przemyślem nie wpłynęło na podejmowanie następných projektów w rodzinnym mieście. Kolejne realizacje Majerskiego w Przemyślu na Błoniu to kościół paraf. p.w. Matki Boskiej Nieustającej Pomocy (1908–1911), przebudowa ochronki SS. Felicjanek przy ul. Szczytowej (1910), w zespole franciszkańskim przekształcenie d. skarbcza i biblioteki w kaplicę Chrystusa Miłosierznego (1910–1912), zapewne zmodyfikował plan Mario Ceradiniego, wg którego wybudowano kościół Salezjanów (1912–1925).

Opracowywał także plany na odbudowę zniszczonych świątyń m.in. w Tamanowicach (1918), Nisku (1919–1922), Żurawicy (1921–1922), Starej Soli (pocz. lat 20. XX w.).

W odrodzonej Rzeczpospolitej powstały następane świątynie budowane według projektu Stanisława Majerskiego: w Birczy (1921–1927), Trzcieńcu (1924–1928), Ołpinach (1925–1933), Orzechowcach

(1925–1929), Łubnie (1927), Frysztaku (1924–1927), Mołodyczu (drewn. 1922–1924), Szerzynch (1927–1928).

Od początku działalności zawodowej Majerskiego pomyślnie układała się także współpraca z duchowieństwem greckokatolickim. Jedną z początkowych realizacji było skorygowanie projektu dla cerkwi w Przemyślu-Przekopanej (wybud. 1900–1901), a następnie wykonanie dla biskupstwa greckokatolickiego w Przemyślu projektu przebudowy folwarku w Waławie (1902), planu na odbudowę i naprawę budynków gospodarczych w Wielunicach (1904) oraz na rekonstrukcję spichlerza w Starzewicach (1910). Dla kapituły greckokatolickiej zaprojektował odbudowę folwarku w Hruszewicach (1919) oraz kamienicę, która miała być wybudowana przy ul. Słowackiego (1925). Autorstwa Stanisława były także cerkwie: w Kormanicach (drewn. po 1922 r.), Hruszatycach (1924) i Cykowie (1925).

W mniejszym stopniu znane są realizacje Majerskiego dla inwestorów instytucjonalnych i prywatnych. Dla przemyskiego magistratu budował bazar przy ul. Jagiellońskiej (1907) a następnie przy ul. Kazimierza Wielkiego (1909), elektrownię miejską wg projektu Kolbena (1909–1910), chłodnię przy rzeźni (1909–1910). W Jarosławiu zaprojektował budynek poczty (1909 r.), w Rzeszowie przebudowywał dworzec kolejowy (1909–1910) a w Brzozowie wybudował budynek Sokoła (wg proj. J. Sasa Zubrzyckiego, 1910–12). Dla Zarządu dóbr Tarnowskich z Dzikowa w Tarnobrzegu wybudował budynek żandarmerii wg przedłożonego projektu. W 1915 r. przygotował ofertę na wykonanie prac zabezpieczających uszkodzenia Zamku w Krasiczynie.

W latach 20. XX w. wraz z arch. Stanisławem Pollakiem bezinteresownie zaprojektował kryte trybuny na boisku przemyskiej „Polonii” wybudowane w 1924 r. Wg K. Osińskiego Stanisław Majerski budował w Przemysłu garnizonową łaźnię i pralnię (1924–1927) oraz zaprojektował siedzibę Dowództwa Okręgu Korpusu Nr X, natomiast w Jarosławiu zaprojektował „Dom Żołnierza”.

Jego autorstwa były również kamienice w Jarosławiu – przy ul. Kraszewskiego obecny nr 37 (1910–1913) oraz pod obecnym nr 36 (1910 r.) oraz w Przemysłu przy ul. Franciszkańskiej 3 (ok. 1908). Nadzorował także prace przy budowie secesyjnej kamienicy przy pl. Śreniawitów w Rzeszowie (1909–1910).

Stanisław Majerski oprócz architektury projektował także elementy wyposażenia kościołów i najprawdopodobniej cerkwi, które następnie były wykonywane w pracowni prowadzonej przez ojca Ferdynanda, a po jego śmierci osobiście przez architekta. Jednym z najstarszych był wykonany w czasie studiów projekt ołtarza głównego do klasztoru Karmelitanek we Lwowie. Znane są wykonane wg jego projektów dzieła w przemyskiej katedrze (ambona, dwa ołtarze), kraty we wnętrzu kościoła pojezuickiego, w prowadzonej przez niego pracowni powstały stacje drogi krzyżowej dla przemyskich Reformatorów czy też dla kościoła w Kamieniu. Prowadził prace restauracyjne m.in. przy wyposażeniu kolegiaty Brzozowskiej (1901–1905).

Z warsztatu Majerskich pochodziły tarcze herbowe i popiersia królów na budynku „Sokoła” w Brzozowie. Autorstwa Stanisława Majerskiego był zrealizowany projekt cokołu pod popiersie Józefa Piłsud-

skiego dłuta Tadeusza Błotnickiego, który został odsłonięty 7 sierpnia 1921 r. w ogrodzie przemyskiego Kasyna Wojskowego. Z pracowni architekta pochodziło popiersie A. Mickiewicza w Dobromilu (1922). Przed 30 VI 1925 r. Majerski przygotował prowizoryczny plan pomnika Orłat Przemyskich w formie antycznego monopterosu (upowszechniony poprzez wydanie pocztówki z jego reprodukcją; niezrealizowany) oraz wykonał fundamenty pod jego budowę.

Brał udział w konkursach architektonicznych, m.in. w konkursie na szkice domu narodowego w Cieszynie, organizowanym w 1899 r. przez Towarzystwo Techniczne w Krakowie, na wykonanie planów budynku Towarzystwa Politechnicznego we Lwowie oraz na gmach Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach.

Twórczość Stanisława Kostki Majerskiego na trwale wpisała się w krajobraz kulturowy kilkudziesięciu miejscowości Galicji i II Rzeczypospolitej. Pozostawił po sobie spuściznę, która wprowadziła go w poczet czołowych architektów swojego czasu. Jego dzieło w postaci dzwonnicy katedralnej zdominowało przestrzeń Przemysła stając się swoistą architektoniczno-symboliczną dominantą oraz jednym z najbardziej rozpoznawalnych obiektów miasta.

Źródła i opracowania

Źródła: Archiwum Archidiecezjalne w Przemyślu, Pomysł na wybudowanie willi rz. kat. biskupstwa przemyskiego w Brzozowie (13+4); Archiwum Franciszkanów-Reformatów w Jarosławiu, Archiwum conventus Jaroslaviensis PP. Reformatorum, s. 200, 503; Archiwum parafii w Tarnobrzegu-Wielowisi, Kronika parafii w Wielowisi; Archiwum parafii w Birczy, Kronika parafii Bircza;

Archiwum SS. Karmelitanek w Przemyślu, Kroniki klasztorne t. 1, s. 151; Archiwum Państwowe w Krakowie, oddział na Wawelu, zesp. Archiwum Dzikowskie Tarnowskich, sygn. 1663, s. 215–219; Archiwum Państwowe w Przemyślu: zesp. Akta miasta Jarosławia, sygn. 272 Sprawy budowlane, s. 19–24, 75–78, 130–137; ibidem, zesp. Towarzystwo Przyjaciół Nauk w Przemyślu, sygn. 2 Protokoły posiedzeń 1909–1928, s. 1–3, 5–6; ibidem, zesp. Cech rzemieślniczy grupy budowlanej w Przemyślu, sygn. 1, s. 232–233, 257, 278, 299; ibidem, zesp. Teki Stanisława Majerskiego sygn. 1/3, s. 3, sygn. 1/5, s. 4; ibidem, zesp. Archiwum Greckokatolickiego Biskupstwa w Przemyślu (AGBP), sygn. Akcesja 2007/2009, Akc. z 2009 l.p. 15 z 47 j.a.; ibidem, zesp. AGBP, sygn. 9196; ibidem, zesp. AGBP, sygn. 461 Budowa i naprawa budynków w dobrach stołowych 1863...1920, s. 127–132; ibidem, zesp. Kapituła greckokatolicka w Przemyślu, sygn. 284 Projekt odbudowy folwarku w Hruszewicach; ibidem, zesp. Kapituła greckokatolicka w Przemyślu, sygn. 282 Kosztorys na wybudowanie domów mieszkalnych w Przemyślu na gruncie gr.-kat. kapituły, s. 36–181; ibidem, zesp. Akta stanu cywilnego Parafii Rzymskokatolickiej Katedralnej w Przemyślu, sygn. 3 Księga urodzeń Przemyśl-Zasanie 1890–1902, s. 629; Urząd Stanu Cywilnego w Przemyślu: Księga narodzin 28/1915/Pg, Ewa Majerska; ibidem, Księga zgonów 4/1926/Pg, Stanisław Kostka Majerski; ibidem, Księga narodzin 23/1909/Pg Zygmunt Maciej Majerski; ibidem, Księga małżeństw 56/1918/Z, Stanisław i Maria z d. Ślusarek; ibidem, Księga narodzin 49/1911/Pg Janina Stanisława Majerska; Archiwum Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków (WUOZ) w Przemyślu: kserokopia projektu cerkwi w Kormanicach; Archiwum WUOZ w Przemyślu delegatura w Rzeszowie: Karta ewidencyjna tzw. biała „Kościół parafialny w Wysockiej Strzyżowskiej”, oprac. Anna Gołda, Justyna Jędras, Aleksandra Szalc; ibidem Karta ewidencyjna tzw. biała, „Kościół w Futomie”, oprac. Czesław Wajdowicz;

Muzeum Narodowe Ziemi Przemyskiej: Plany architektoniczne, Stanisław Majerski, „Zdjęcie Zamku w Przemyślu” 1925; ibidem, Stanisław Majerski, „Plan odbudowy wieży w Żurawicy” 1921 r.; ibidem, „Plan cokołu”; Centralny Derżawnyj Istorycznyj Archiw Ukrainy m. Lwiv (dalej: CDIAUL): fond 716: Kolekcija płaniw szkół, cerkw, likareń, tjurem ta inszych derżawnych i prywatnych budynkiw na terytoriji Hałyczyny, opis 1, sprawa 1318; ibidem, fond 616: Towarystwo „koło konserwatoriw pam’jatok Schidnoji Hałyczyny”, m. Lwiv, opis 1, sprawa 98; Zbiory prof. Stanisława Bruna Majerskiego: Certyfikat Examinu Rządowego (Pierwszy examín rządowy) Stanisław Majerski z 19 X 1894 r.; ibidem, Świadectwo dojrzałości Stanisława Majerskiego z dn. 22 lipca 1891 r.; Wywiad autora z Stanisławem Brunem Majerskim (synem Stanisława Kostki Majerskiego) z 3 II 2007 r., kasetą w posiadaniu autora.

„Echo Przemyskie” 1897, nr 59, s. 3; ibidem 1897, nr 74, s. 4; ibidem 1900, nr 4; ibidem 1901, nr 3, s. 3; ibidem 1901, nr 87, s. 3; ibidem 1903, nr 40, s. 3; ibidem 1904, nr 47, s. 1–2; ibidem 1905, nr 19, s. 4; ibidem 1905, nr 22, s. 2; ibidem 1905, nr 46, s. 3; ibidem 1905, nr 92, s. 2; ibidem 1906, nr 62, s. 1; ibidem 1907, nr 36, s. 4; ibidem 1907, nr 38, s. 2; ibidem 1908, nr 34, s. 3; ibidem 1908, nr 82, s. 2–3; ibidem 1909, nr 51, s. 2; ibidem 1910, nr 53, s. 1; ibidem, 1909, nr 80, s. 2; ibidem 1910, nr 21, s. 2; ibidem 1911, nr 86, s. 2; „Głos Rzeszowski” 1909, nr 20, s. 3; ibidem 1910, nr 9, s. 2; „Kronika Diecezji Przemyskiej” 1901, z. 3, s. 93–95; ibidem 1901, z. 10, s. 359; ibidem 1901, z. 11, s. 441–443; ibidem 1901, z. 12, s. 450–451; ibidem 1902, z. 11, s. 443–444; ibidem 1903, z. 1, s. 38; ibidem 1908, z. 11–12, s. 367–368; ibidem 1910, z. 12, s. 682, 686; ibidem 1949, z. 1–2, s. 34–35; „Rocznik Przemyski” T. 3 (1913–1922), s. 4, 24, 42, 44, 55; ibidem, T. 5 (1924), s. 137, 143; „Wiadomości Salezjańskie” R. 1913, nr 6, s. 149–150; „Ziemia Przemyska” R. 1921, nr 26, s. 2; ibidem 1921, nr 33, s. 3; ibidem 1922, nr 22, s. 2; ibidem 1923,

nr 16, s. 4; ibidem 1924, nr 18, s. 2; ibidem 1924, nr 19, s. 2; ibidem 1925, nr 42, s. 1–2; ibidem 1926, nr 6, s. 3; ibidem 1926, nr 8, s. 2; ibidem 1926, nr 50, s. 1–2

Opracowania: *Katalog zabytków sztuki w Polsce* (KZSP) t. 13, z. 2 *Powiat Brzozowski*, pod red. E. Śnieżyńskiej-Stolotowej i F. Stolota, Warszawa 1974, s. 15, 17, 21, 73; KZSP Seria Nowa (SN) t. 3, z.1, *Ropczyce, Strzyżów i okolice*, pod red. E. Śnieżyńskiej-Stolotowej i F. Stolota, Warszawa 1978, s. 24; KZSP SN t. 1, z. 1 *Krosno, Dukla i okolice*, pod red. E. Śnieżyńskiej-Stolotowej i F. Stolota, Warszawa 1977, s. 63; KZSP SN t. 3, z. 4 *Leżajsk, Sokółów Małopolski i okolice*, pod red. E. Śnieżyńskiej-Stolotowej i F. Stolota, Warszawa 1989, s. 43, 47, 52, 108; KZSP SN, T. 3, z. 5, *Łańcut i okolice*, pod red. M. Omilanowskiej i J. Sito, Warszawa 1994, s. 98, 104, 108; KZSP SN, T. 10, *Miasto Przemyśl cz. 1 Zespoły sakralne*, pod red. J. Sito, Warszawa 2004, s. 4, 10–13, 28, 31, 35, 45–46, 56–57, 78, 80, 134, 144, 149, 166; A. Betlej, *Kościół parafialny p.w. Najświętszego Serca Pana Jezusa*, [w:] *Materiały do dziejów sztuki sakralnej na ziemiach wschodnich dawnej Rzeczypospolitej* pod red. Jana K. Ostrowskiego, cz. 1: *Kościół i klasztory rzymskokatolickie dawnego województwa ruskiego* (dalej MDDS, cz. 1) MDDS, cz. 1, T. 7, Kraków 1999, s. 345, 350; idem, *Kościół parafialny p.w. Św. Józefa w Trzcieńcu*. [w:] MDDS, cz. 1, T. 7, Kraków 1999, s. 352, 357–358; J. Biriulow, *Secesja we Lwowie*, Warszawa BRW, s. 37; H. Borcz, *Parafia Markowa w okresie staropolskim i do schyłku XIX w.*, [w:] *Markowa – sześć wieków tradycji. Z dziejów społeczeństwa i kultury*, pod red. Wojciecha Blajera i Jacka Tejchmana, Markowa 2005, s. 94; B. Bylinowska, *Droga św. Józefa. Sanktuarium i parafia Św. Józefa w Nisku*, Sandomierz 2003, s.26–27; C. K. Szkoła Politechniczna we Lwowie, *Lwów 1894*, s. 167; T. Chrzanowski, M. Kornecki, *Zabytki plastyki gotyckiej w diecezji przemyskiej „Nasza Przeszłość”* T. 46: 1976, s. 110; B. Chylińska-Stańczak, *Wyposażenie kościoła w Brzozowie*, [w:] *„Barokowa kolegiata w Brzozowie”* pod

red. Jerzego F. Adamskiego, Brzozów 1988, s. 78; M. Dalecki, *Rozbudowa urządzeń komunalnych Przemyśla w latach 1867–1914*, „Rocznik Historyczno-Archiwalny” T. 6: 1989, s. 50–51, 58; J. Federkiewicz, *Kapituła przemyska ob. łac.*, „Kronika Diecezji Przemyskiej” 1911, z. 7, s. 503; *Korpus Przemyski 1918–1928*, Przemyśl 1929, s. 64; P. Krasny, *Kościół parafialny p.w. Św. Michała Archanioła w Starej Soli*, [w:] MDDS, cz. 1, T. 5, Kraków 1997, s. 251; *Księga adresowa król. Stoł. Miasta Lwowa*, Lwów 1900; *Księga adresowa król. Stoł. Miasta Lwowa*, Lwów 1902, s. 99, 204; *Księga pamiątkowa Towarzystwa „Bratniej Pomocy” słuchaczy Politechniki we Lwowie*, Lwów 1897, s. 240; *Księga pamiątkowa wydana przez komisję wybraną z łona Polskiego Towarzystwa Politechnicznego we Lwowie 1877–1927*, red. M. Matakiewicz, Lwów 1927, s. 81, 93; A. Laskowski, *Ekspansja lwowskiego środowiska architektonicznego na zachód w okresie autonomii galicyjskiej* „Przegląd Wschodni” 2001, z. 4 (28), s. 1257–1284; A. Laskowski, *Materiały do historii architektury i budownictwa oraz konserwacji zabytków Krosna i okolicy na przełomie XIX i XX wieku w zbiorach Centralnego Państwowego Archiwum Historycznego Ukrainy we Lwowie*, [w:] *Krosno. Studia z dziejów miasta i regionu*, t. 4 pod red. F. Leśniaka, Krosno 2002 s. 286–287; A. Laskowski, *Kadra techniczno-budowlana związana z Jasłem w okresie autonomii galicyjskiej. Słownik biograficzny*, Kraków 2003, s. 96–97; Ś. Lenartowicz, *Kościół parafialny p.w. Św. Barbary w Borysławiu-Tustanowicach*, [w:] MDDS, cz. 1, T. 6, Kraków 1998, s. 14; J. Lewicki, *Między tradycją a nowoczesnością. Architektura Lwowa lat 1893–1918*, Warszawa 2005, s. 79–80, 143, 195, 505; T. Łękowski, *Katedra przemyska wraz z kościołem filialnym Najświętszego Serca P. Jezusa*, Przemyśl 1906; S. Majerski, *Stanisław Majerski inżynier-architekt (1872–1926)* „Przemyskie Zapiski Historyczne” R. 14–15: 2003–2005, s. 373–375; S. Majerski, *Maria Majerska nauczycielka 1884–1944 mszps*, s. 2 (w zbiorach autora); A. Piecuch, *Towa-*

rzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Brzozowie (1893–1949), [w:] *Brzozów. Zarys monograficzny* pod red. J. F. Adamskiego, Brzozów 1990, s. 360; R. Quirini-Popławski, *Kościół parafialny p.w. św. Trójcy w Niżankowicach* [w:] MDDS, cz. 1, T. 4, Kraków 1996, s. 125; idem, *Kościół parafialny p.w. Wniebowzięcia NMP w Turce*, [w:] MDDS, cz. 1, T. 5, Kraków 1997, s. 293, 298–299; „Rocznik Diecezji Tarnowskiej na rok 1972”, 1972, s. 392–393; G. Ruszczyk, *Drewniane kościoły w Polsce 1918–1939. Tradycja i nowoczesność*, Kraków 2001, s. 248; W. Sarna, *Opis powiatu jasielskiego*, Jasło 1908, reprint Jasło 1995, s. 239; E. Sawula, *Historia budowy oraz wyposażenia wnętrza kościoła parafialnego p.w. Niepokalanego poczęcia NMP w Żurawicy*, [w:] *Dzieje Żurawicy. Studia i materiały* t. 1, pod. red. L. Faca, Żurawica 2010, s. 119–120; *Skorowidz przemysłowo-handlowy Królestwa Galicji*, Lwów 1906 r., s. 386; W. Słobodjan, *Cerkwa Ukrainy Peremyśka jeparchia*, Lwów 1998, s. 414, 424; A. Sroka, *Radawa*, Jarosław 1987, s. 63; B. Stopyra, *Secesja na Śreniawitów „Skarby Podkarpackie”* 2008, nr 2(9), s. 36; T. Szewczyk, *Kościół p.w. św. Stanisława Biskupa w Lutowiskach*, Lutowiska 1996, s. 27–29; K. Szopa, *Parafia Frysztak w latach 1918–1945*, [b.m. i r.w.], s. 162–165; B. Tondos, *Styl zakopiański i zakopiańszczyzna*, Wrocław 2009, s. 103; *Zabytki architektury i budownictwa w Polsce*, t. 33 *Województwo przemyskie*, oprac. W. Wlazło, Warszawa 1998, s. 244; I. Zając, *Rozwój zabudowy przemyskich przedmieść*, „Rocznik Historyczno-Archiwalny” T. 10: 1995, s. 119–120; I. Zając, *Bircza – miasteczko zabytkowe* „Przemyskie Zapiski Historyczne” R. 12–13: 2000–2002, s. 250–251.

Strony internetowe:

<http://sanktuarium.saletyni.pl/historia.html>;

<http://www.parafiaorzechowce.republika.pl/poczatki/poczatki.htm> dostęp 1. 02. 2011;

http://www.kki.pl/pioint/przemysl/dzieje/pomnik_orlat/pomnik/pom3.html – dostęp 1. 02. 2011.